

ЕЛЕКТРОННІ ЗАСОБИ НАВЧАННЯ У ВИКЛАДАННІ ФІЛОЛОГІЧНИХ ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН

С. В. Баранова, канд. філол. наук, доцент

Сумський державний університет,

вул. Римського-Корсакова 2, м. Суми, 40007, Україна

E-mail: baranova_s@ukr.net

У статті розглядаються наявні вітчизняні та іноземні електронні засоби навчання філології, що можуть використовуватися в навчальному процесі. З'ясовується, які матеріали відкритих освітніх ресурсів застосовують у викладанні лінгвістичних дисциплін у системі основної та додаткової освіти. Аналізуються навчальні предмети перекладацького спрямування у програмах закордонних університетів. Виявлені педагогічні проблеми навчання іноземної мови, у розв'язанні яких надають допомогу інформаційні технології. Запропоноване бачення використання електронних засобів навчання у підготовці перекладачів і підвищенні їхньої професійної майстерності, визначено цілі й роль он-лайн курсів, блогів та подкастів на заняттях і в самостійній роботі студентів, окреслено шляхи інтеграції ресурсів мережі Інтернет у навчальний процес.

Ключові слова: переклад, електронні засоби навчання, дистанційне навчання, інформаційні ресурси, інформаційні технології, блоги, подкасти.

Вступ. Інтенсивний розвиток інформаційних технологій в останні десятиліття відкриває перед сучасними студентами нові можливості в процесі вивчення іноземної мови. Глобальна мережа Інтернет – одне з найзначніших досягнень технологічного прогресу, що являє собою механізм розповсюдження інформації, об'єднуючи людей незалежно від географічного положення, часових, державних та інших меж. Величезні інформаційні й дидактичні можливості всесвітньої павутини реалізуються в освітній діяльності в процесі дистанційного навчання, у навчально-виховному процесі на заняттях, у самостійній роботі студентів, у тому числі в системі додаткової освіти [1, 2].

Електронний (віртуальний, інтерактивний, мультимедійний, навчальний об'єкт) засіб навчання (ЕЗН) – це програма або файл спеціального призначення, основна роль якого полягає в більш детальному та наочному викладанні навчального матеріалу та безпосередній взаємодії зі здобувачем. Він звичайно зберігається на цифрових або аналогових носіях даних і відтворюється за допомогою персонального комп'ютера [3].

У залежності від поставленої задачі, складності програмної реалізації та інших факторів до електронних засобів навчання можна віднести електронні таблиці, електронні бібліотеки, презентації, тестові завдання, віртуальні лабораторні роботи, операційні системи, бази даних, відеокурси тощо.

Метою даної статті є виявлення ролі інформаційних технологій у формуванні перекладацьких навичок. Досягнення мети передбачає вирішення певних завдань:

- зробити огляд наявних вітчизняних та іноземних ЕЗН у галузі філології, взагалі, та перекладу, зокрема, що вже використовуються в навчальному процесі;
- з'ясувати, які матеріали відкритих освітніх ресурсів можуть застосовуватись у викладанні лінгвістичних дисциплін;
- виявити педагогічні проблеми навчання іноземної мови, у розв'язанні яких допомогу надають інформаційні технології;
- запропонувати бачення використання електронних засобів навчання у викладанні перекладу.

Об'єктом дослідження є філологічні та перекладацькі дисципліни, що входять до навчальної програми підготовки фахівця, його **предметом** – застосування

електронних засобів навчання у викладанні зазначених курсів. **Методи дослідження** відповідають його завданням і методологічним засадам та охоплюють загальнонаукові методи (спостереження, опису, індукції, дедукції, інтроспекції).

Результати дослідження. Світова тенденція, що спостерігається в сучасному світі стосовно електронних засобів навчання, пов'язана з відкритими освітніми ресурсами [3].

Актуальну інформацію по Інтернет-освіті містить сайт OPEN CULTURE (<http://www.openculture.com/freeonlinecourses>). На ньому розміщені 500 он-лайн курсів від провідних університетів.

Атлантичний Міжнародний університет (Гонолулу, США) пропонує програми дистанційного навчання за освітніми рівнями бакалавра, магістра та доктора з економічних, інженерних та соціально-гуманітарних спеціальностей (<http://www.aiu.edu/University/>).

Російський навчальний комплекс INTUIT.ru Інтернет-університету Інформаційних Технологій (<http://www.intuit.ru>) являє собою набір курсів з дисциплін, пов'язаних із вивченням сучасних комп'ютерних технологій.

Можливість вільного доступу до навчальних аудіо- та відеоматеріалів студентам усього світу надає Каліфорнійський університет в Берклі (<http://webcast.berkeley.edu/>).

Open Course Ware (OCW) – результат співпраці вищих закладів освіти та споріднених установ усього світу в галузі створення відкритого освітнього контенту. Це проєкт Массачусетського технологічного інституту щодо публікації в вільному доступі матеріалів усіх курсів інституту. Опубліковані матеріали включають плани дисциплін, конспекти лекцій, домашні завдання, екзаменаційні питання. Для деяких предметів наявні відеозаписи лекцій (http://ru.wikipedia.org/wiki/MIT_OpenCourseWare).

Серед представлених у вільному доступі матеріалів Массачусетського технологічного інституту (<http://web.mit.edu/>) окреме місце посідає іноземна мова та література. Студентам надається можливість поєднувати вивчення живої мови з новітніми мультимедійними й інтерактивними технологіями. До обов'язкових предметів підготовки бакалавра додаються вибіркові дисципліни:

- однопредметні: Introduction to Linguistics;
- трьохпредметні: Language and its Structure I: Phonology / Language and its Structure II: Syntax / Language and its Structure III: Semantics and Pragmatics;
- двопредметні, що передбачають вибір із переліку: Language Acquisition; Psycholinguistics; The Linguistic Study of Bilingualism; Abnormal Language; Field Methods in Linguistics; Advanced Topics in Linguistic Analysis; Language Variation and Change; Linguistic Phonetics.

Щодо іноземної мови, Інтернет-ресурси дають унікальну можливість користуватися аутентичними текстами, спілкуватися з носіями мови, слухати лекції зарубіжних викладачів [4, 5]. Матеріали мережі включають у зміст занять, під керівництвом викладача іноземну мову вивчають дистанційно. Так, наприклад, система діалогового програмування SDP (<http://sdp.com.ua/tren.html>) пропонує безкоштовний тренажер для вивчення англійської мови зі звуковою вимовою 2300 слів та 7500 розмовних фраз, складених із цих слів. Тренажер призначений як для початківців, так і тих, хто не зміг досі вивчити мову.

На сайті <http://study-english.info/> представлено освітній ресурс для тих, хто вивчає англійську мову, викладачів англійської мови та перекладачів. Укладачі пропонують теоретичний матеріал щодо граматики англійської мови та теорії перекладу, лексику за темами, граматичні та лексичні вправи, усні теми та тексти для перекладу, приклади інтерпретації різножанрових текстів.

Протягом декількох років курс *“English Den”* (<http://englden.ru>) успішно просувається на ринку надання послуг у сфері вивчення англійської мови он-лайн по

скайпу. Він активно допомагає студентам різного віку подолати мовний бар'єр, збільшує шанси в пошуках престижної роботи, складанні вступних та випускних іспитів.

Англійська он-лайн – вивчення та удосконалення володіння англійською мовою для дорослих та дітей на всіх рівнях. Сайт *Osvita.UA* (<http://osvita.ua/languages/english-online/>) дає можливість вивчати англійську мову он-лайн з високоякісними веб-ресурсами British Council. Ділова англійська он-лайн розвиває професійні навички професійного спілкування. Пропонується 30-годинний безкоштовний курс підготовки до складання міжнародного іспиту з англійської мови IELTS. З матеріалами Learn English можна вивчати граматичні правила, виконувати інтерактивні вправи, збагачувати словниковий запас за допомогою ігор і вікторин. Наприклад, розділ граматичних вправ охоплює різні аспекти англійської граматики: Prepositions, Adjectives (gradable / non-gradable), Adjectives ending in -ed and -ing, Articles, As and Like, British English and American English, Capital letters and apostrophes, Conditionals.

Можливості вивчення англійської мови надаються он-лайн курсами Speak Up (<http://www.speak-up.com.ua/ua/enjoy-it.html>), зареєстрованими в Києві та Одесі. Опанувати іноземну мову можна й завантажуючи безкоштовні програми для мобільних пристроїв (<http://www.britishcouncil.org.ua/mobile>).

Англійській філології присвячені відкриті матеріали курсу «*English Language and Linguistics Online (ELLO)*» (<http://www.oercommons.org/courses/english-language-and-linguistics-online-ello>) Оснабрюкського університету в Німеччині. Студенти виконують різноманітні вправи, наприклад, переклад діалогу.

Он-лайн курси з вивчення іноземних мов широко представлені в освітній платній програмі UC San Diego Extension (<http://extension.ucsd.edu/studyarea/index.cfm>). Акцент у даній програмі роблять на науковому та діловому писемному іншомовному мовленні, розмовному усному мовленні, граматиці та лексиці. Курси призначені й для іноземців, що говорять англійською та хочуть удосконалити навички вільного, невимушеного спілкування, а також краще зрозуміти американську культуру. Пор.: *Academic and Business Writing; Conversation and Oral Presentation; Grammar and Vocabulary; Pronunciation and Fluency; Teaching English as a Foreign Language – Core Course; Teaching English as a Foreign Language - Elective Courses*. Після вивчення слухачі отримують сертифікат «*Teaching English as a Foreign Language*».

У межах програми UC San Diego Extension студенти можуть вивчати основи усного та письмового, послідовного та синхронного, галузевого (юридичного, медичного) англо-іспанського перекладу та перекладу з аркуша. Пор.: *Consecutive Interpretation: Theory and Practice; English to Spanish Translation I; English to Spanish Translation II; Interpretation and Translation in Education; Introduction to Court Interpretation; Introduction to Interpretation; Introduction to Translation; Medical Translation: Specialty Areas; Sight Translation: Theory & Practice; Simultaneous Interpretation: Theory and Practice; Spanish to English Translation I; Spanish to English Translation II; Strategic Marketing and Branding for Translators and Interpreters; Theory and Practice of Translation; Theory and Practice of Translation*.

Різних видів перекладу навчають і в університетах Великобританії (<http://www.studylondon.ac.uk/>): аудіовізуальний (формує навички перекладу в телеіндустрії), двомовний (науково-інформаційний переклад на рідну мову), клінічно-експериментальний медичний (переклад у галузі біотехнологій, фармацевтики, неврології), юридичний (переклад правових документів), переклад із сучасних мов, принципи його теорії та практики, культурні жанри). Проте серед них не виявлено університетів, що пропонують дистанційну освіту в даному напрямі. Дистанційне навчання можливе в них лише з інженерних, будівельних спеціальностей, бізнес-адміністрування, викладання дитячої літератури, ортопедії, лікувальної справи.

За допомогою ресурсів Інтернет можна досягти мети й вирішити завдання навчання іноземної мови. Оскільки основна мета навчання іноземної мови – формування комунікативної компетенції, яка передбачає здатність до культурної взаємодії, то перевага на заняттях надається інтерактивним освітнім засобам для індивідуальної та групової роботи [6, 7].

Відповідно інтеграція інформаційних ресурсів мережі Інтернет у навчальний процес ефективно вирішує цілий ряд дидактичних завдань: формування та удосконалення навичок і вмінь читання й аудіювання; удосконалення вмінь діалогічного та монологічного (усного й письмового) мовлення; розширення активного й пасивного словника, зокрема, країнознавчих знань; формування елементів глобального мислення (діалогу культур); виховання культури спілкування.

У викладанні іноземних мов активно використовують блоги як інформаційний простір у мережі Інтернет, де користувач може регулярно публікувати різну інформацію (текстову, аудіо, відео, зображення тощо), організовуючи тим самим віртуальне співтовариство для інтерактивного спілкування користувачів. Блоги формують не лише лінгвістичну компетенцію студентів, а й компетентність інтегративного характеру – лінгво-інформаційну. Користувачами блогів можуть бути викладач, колектив, студент [8].

Викладацькі блоги дозволяють ефективно керувати навчальною роботою студентів. Вони містять програму й матеріали курсу, посилання на різноманітні сайти (он-лайн словники, статті професійної тематики в онлайн-журналах), аудіо- та відеоматеріали, записані як викладачами, так і студентами, домашні завдання, опитування й тести з миттєвою публікацією результатів, коментарі викладача. До того ж, це можуть бути інтерактивні вправи, створені за допомогою спеціальної програми. Викладацькі блоги допомагають розвивати навички іншомовного читання, забезпечувати студентів додатковими матеріалами у вигляді посилань на Інтернет-сайти, стимулювати обмін думками.

У колективних блогах викладачі та студенти виступають повноправними учасниками онлайн-спілкування. Такі блоги можуть використовуватися для оголошень та проектної роботи. Робота в них стимулює студентів шукати інформацію в мережі Інтернет і розміщувати матеріал на своїх блогах у вигляді гіперпосилань.

У якості ЕЗН з перекладу пропонуємо використання електронних бібліотек, тестових завдань та мультимедійних елементів (відео курсів, тексту, відео тощо) та подкастів [8, 9], тобто способу публікації медіа-потоків у глобальній мережі Інтернет. Серед переваг використання подкастів можна виділити те, що пропонується у них аудіо матеріал є завжди актуальним, з новою інформацією. Матеріали в подкастах аутентичні, це дає можливість слухати живе англійське мовлення, що важливо для формування навичок аудіювання. Крім того, студент одночасно дізнається свіжі новини про країну, мову якої він вивчає та використовує в перекладі.

Участь в он-лайн конференціях, чатах, в яких беруть участь студенти з різних країн світу, сприяє новим контактам та реальній мовленнєвій практиці. Наприклад, *Livemocha.com* (<http://sdp.com.ua/tren.html>) – це соціальна мережа для вивчення іноземних мов в режимі он-лайн. Вона дозволяє людям у всьому світі допомагати один одному вивчати мови, а також надає можливість спільноті своїх користувачів разом вивчати і освоювати на практиці нові мови.

Цілі використання такого ЕЗН у навчальному процесі – формування навичок та вмінь оформлення перекладних текстів згідно з вимогами та нормами цільової мови, користування спеціальними он-лайн словниками та довідковою літературою. Його функції – формування професійної перекладацької компетентності: особистості перекладача, здатного осмислювати фахову діяльність, вирішувати відповідні завдання в певних умовах, ситуаціях, різних сферах спілкування, обирати й напрацьовувати перекладацькі стратегії [9].

Роль інформаційних технологій у формуванні перекладацьких навичок полягає в урізноманітненні та розширенні можливостей застосування навчального матеріалу в роботі, підвищенні статусу студента в навчанні [10], здатності реєструвати всі етапи та результати навчальної діяльності студентів. Це звільняє викладача від багатьох видів діяльності на занятті. Аналізуючи результати роботи студентів, викладач може удосконалювати та корегувати свою роботу та програми. До того ж, використання ЕЗН сприяє підвищенню професійної майстерності майбутнього перекладача, адже застосування новітніх комп'ютерних технологій передбачено на всіх етапах перекладу: 1) отримання тексту для перекладу; 2) розуміння тексту; 3) власне перекладу; 4) редагування.

ЕЗН бажано розраховувати на комплексне застосування протягом кількох занять у тематичному модулі (рівень «навчальна тема»), тим самим забезпечуючи безперервність, доступність, технологічність (гарантованість результатів), глобалізацію (відкрита освіта й академічна мобільність) та індивідуалізацію навчання.

Інформаційні та інтерактивні відкриті освітні ресурси можуть бути використані для надання основної та додаткової інформації за темою, поглиблюючи і доповнюючи матеріал лекції. Під час виконання індивідуальних завдань використовуються відкриті ресурси *Open Course Ware* задля відпрацювання навичок перекладу спеціальних текстів. Поданий у відкритому доступі приклад перекладу та аналізу тексту послугує зразком для виконання тренажеру. До того ж, у ході роботи над завданнями практичної частини студенти змушені користуватися онлайн-овими загальними перекладними та спеціальними словниками (юридичним, економічними, науково-технічним, комп'ютерної термінології тощо).

Електронний засіб навчання вимагає інтерактивності, взаємодії викладача та студентів, допускає множинність сценаріїв навчання, створює умови для розвитку навичок самоорганізації студента та передбачає реалізацію набутих у ході навчання знань та досвіду.

Висновки. Інтернет – це лише один із засобів оволодіння студентами іноземною мовою. Помилково вважати, що програми он-лайн навчання легші за традиційні курси. Огляд наявних електронних засобів навчання іноземної філології дозволив виявити недостатність розробок ЕЗН у галузі перекладу, що залучені до навчального процесу.

Підходи до організації дистанційного навчання у філологічних дисциплінах характеризуються неоднозначністю. З одного боку, спостерігаємо широке впровадження електронних засобів навчання у викладання іноземних мов як в Україні, так і за кордоном. З іншого боку, переклад як складова лінгвістичної підготовки фахівця перебуває на початковому етапі в організації дистанційного навчання. Проте інформаційні технології можуть бути використані у формуванні перекладацьких навичок. Відкриті освітні ресурси є незамінним матеріалом у створенні комплексу навчально-методичних матеріалів до дисциплін з перекладу. У створюваних ЕЗН діяльність повинна відповідати навчальним цілям викладання перекладу та спрямовуватися на розвиток особистості студента. Виконання студентами тестів, тренажерів, індивідуальних завдань у комплексі вирішує проблему формування філологічних, зокрема, перекладацьких навичок та вмій.

Перспективою подальшого дослідження може стати розробка тренажерів та індивідуальних завдань з перекладу для дистанційного навчання.

ELECTRONIC MEANS OF EDUCATION IN TEACHING PHILOLOGICAL AND TRANSLATION DISCIPLINES

S. V. Baranova, PhD, Associate Professor

Sumy State University,

2, Rimskogo-Korsakova Str., Sumy, 40007, Ukraine

The article deals with the current home and foreign electronic means of education in philology that can be resorted to in the academic process. It is found out what open course ware materials are employed in teaching linguistic disciplines in the system of basic and additional education. Academic subjects of translation orientation in the curricula of foreign universities are analyzed. Pedagogical problems of teaching foreign languages which can be solved with the help of informational technologies are distinguished. The vision of using the electronic means of education to train translators and to improve their professional skills is suggested, the goals and role of the on-line courses, blogs and podcasts at the lessons and in the independent students' work are defined, the ways to integrate Internet resources into an academic process are pointed out.

Key words: translation, electronic means of education, distance learning, informational resources, informational technologies, blogs, podcasts.

ЭЛЕКТРОННЫЕ СРЕДСТВА ОБУЧЕНИЯ В ПРЕПОДАВАНИИ ФИЛОЛОГИЧЕСКИХ И ПЕРЕВОДЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН

C. V. Baranova, канд. филол. наук, доцент

Сумский государственный университет,

ул. Римского-Корсакова 2, г. Сумы, 40007, Украина

В статье рассматриваются существующие отечественные и иностранные электронные средства обучения филологии, которые могут использоваться в учебном процессе. Определяется, какие материалы открытых образовательных ресурсов применяют в преподавании лингвистических дисциплин в системе основного и дополнительного образования. Анализируются учебные предметы переводческой направленности в программах зарубежных университетов. Выявлены педагогические проблемы обучения иностранным языкам, в решении которых оказывают помощь информационные технологии. Предложено видение использования электронных средств обучения в подготовке переводчиков и повышении их профессионального мастерства, определены цели он-лайн курсов, блогов и подкастов на занятиях и в самостоятельной работе студентов, намечены способы интеграции ресурсов сети Интернет в учебный процесс.

Ключевые слова: перевод, электронные средства обучения, дистанционное обучение, информационные ресурсы, информационные технологии, блоги, подкасты.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інститут педагогічних інформаційних технологій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ipit.kiev.ua/>. – Дата доступу : 10.12.2012.
2. Дистанційне навчання: досвід впровадження в українському університеті: Монографія / В. О. Любчак О. В. Купенко, Т. В. Лаврик, Н. І. Муліна, Б. О. Кузіков, І. В. Возна. – Суми : Вид-во СумДУ, 2009. – 160 с.
3. Електронний засіб навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki>. – Дата доступу : 10.02.2015.
4. Потапова Р. К. Новые информационные технологии и лингвистика / Р. К. Потапова. – М. : МГЛУ, 2002. – 576 с.
5. Чеботарева Т. М. Современные информационные технологии в обучении иностранных языков / Т. М. Чеботарева // Профессиональное лингвообразование. – Н. Новгород : Изд-во Волго-вятской академии государственной службы, 2009. – С. 235 – 239.
6. Сухина Н. Н. Компьютерные технологии и машинный перевод в работе современного переводчика / Н. Н. Сухина // Профессионально ориентированный перевод: реальность и перспективы. – М. : РУДН, 2011. – С. 316 – 319.
7. Углов В. В. Подкастинг как современное средство формирования навыков аудирования / В. В. Углов // Профессионально ориентированный перевод: реальность и перспективы. – М. : РУДН, 2011. – С. 348 – 353.
8. Рыбалко Т. Г. Использование блогов в профессиональном лингвообразовании в условиях формирования информационного общества / Т. Г. Рыбалко // Профессиональное лингвообразование. – Н. Новгород : Изд-во Волго-вятской академии государственной службы, 2009. – С. 177 – 182.
9. Baranova S. V. Translation vs Distance Learning / S. V. Baranova // Електронні засоби та дистанційні технології для навчання протягом життя : тези доповідей X Міжнародної науково-методичної конференції, м. Суми, 13–14 листопада 2014 р. – Суми : Сумський державний університет, 2014. – С. 16-17. – Режим доступу : <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/37973>. – Дата доступу : 11.02.2015.

10. Казанджисва М. С. Електронні засоби навчання як інструмент індивідуалізації навчання / М. С. Казанджисва // Електронні засоби та дистанційні технології для навчання протягом життя : тези доповідей X Міжнародної науково-методичної конференції, м. Суми, 13–14 листопада 2014 р. – Суми : Сумський державний університет, 2014. - С. 51-52. – Режим доступу : <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/37981>. – Дата доступу : 11.02.2015.

LIST OF REFERENCES

1. The Institute of Pedagogical Informational Technologies [Electronic resource]. – Reference : <http://ipit.kiev.ua/>. – Accessed : 10.12.2012.
2. Distance Learning : Experience of Implementation in the Ukrainian University : monograph / V. O. Lyubchak O. V. Kupenko, T. V. Lavryk, N. I. Mulina, B. O. Kuzikov, I. V. Vozna. – Sumy, 2009. – 160 p.
3. Electronic Means of Education [Electronic resource]. – Reference : <http://uk.wikipedia.org/wiki>. – Accessed : 10.02.2015.
4. Potapova R. K. New Informational Technologies and Linguistics. – M. : MGLU, 2002. – 576 p.
5. Chebotareva T. M. Modern Informational Technologies // Professionalnoye Lingvoobrazovaniye. – N. Novgorod: Izdatelstvo Volgo-vyatskoy akademii gosudarstvennoy sluzhby, 2009. – P. 235–239.
6. Sukhina N. N. Computer Technologies and Machine Translation in the Work of a Modern Translator // Professionalno oriyentirovanny perevod: realnost i perspektivy. – M. : RUDN, 2011. – P. 316-319.
7. Uglov V. V. Podcasting as a Modern Means of Forming Listening Skills // Professionalno oriyentirovanny perevod: realnost i perspektivy. – M. : RUDN, 2011. – P. 348–353.
8. Rybalko T. G. Using Blogs in Professional Linguistic Education during Formation of the Informational Society // Professionalnoye Lingvoobrazovaniye. – N. Novgorod : Izdatelstvo Volgo-vyatskoy akademii gosudarstvennoy sluzhby, 2009. – P. 177–182.
9. Baranova S. V. Translation vs Distance Learning // Electronic Means and Distance Technologies for Life-Long Education : theses of the reports at the 10th International Scientific and Methodological Conference, Sumy, November 13–14. – Sumy: Sumsky Derzhavny Universytet, 2014. - P. 16-17. – Reference : <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/37973>. – Accessed : 11.02.2015.
10. Kazandzhiyeva M. S. Electronic Means of Education as an Instrument of Individualizing the Education // Electronic Means and Distance Technologies for Life-Long Education : theses of the reports at the 10th International Scientific and Methodological Conference, Sumy, November 13 – 14. – Sumy, 2014. - P. 51-52. – Reference : <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/37981>. – Accessed : 11.02.2015.

Надійшла до редакції 20 лютого 2015 р.